

*Лукія КРИП'ЯКЕВИЧ-ЛУКОМСЬКА***ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ – МІЙ СТРИЙКО (ДЯДЬКО)
В РОДИННИХ І В МОЇХ СПОМИНАХ**

Мій батько Лев Крип'якевич мав єдиного брата Івана, старшого від нього на 1 рік. Іван народився у 1886 р., а Лев – у 1887 р. В сім'ї був ще один хлопчик, але він вмер у дитячому віці. Оба брати народилися в родині священика Петра Франца Крип'якевича, який був катехитом школи у Львові.

Петро Франц Крип'якевич дослідив і описав спомини родини Крип'якевичів, яка походила з Холмщини. Найдавніший відомий предок Іван Крип'якевич був священиком в Полкинях, повіт Ярослав (Перемишль), народився біля 1734 р. В метриках цього повіту з 1788 р. згадуються прізвища Панько і Максим Крип'яки. Можна припустити, що прізвище Крип'якевич походить від первинного Крип'як. Пам'ятаю, як мій батько, Лев Крип'якевич колись казав, що, певно, наші далекі предки були козаками і міцні – “Креп'яки”.

У 1891 р. родина Крип'якевичів переїхала до села Гнилиць Великих Збаразького повіту, де о. Петро Франц дістав парохію. Тоді малий Іван мав 5 років, а Левко – 4. Там діти мали свободу, бавилися серед природи, спілкувалися з селянами. В цей час зародилися перші паростки їхніх уподобань. Спокійні, свобідні дитячі забави в городчику, в саді дали зародки характерів обом братам на все життя – це були передовсім спокійні, врівноважені, погідні характери, а також акуратність і педантизм, що оба брати перейняли, видно, від батьків. Але вдачі їх були не зовсім однакові, це виявилось в пізніших їхніх життєвих долях. Читати і писати навчили дітей батьки, ще як були в селі, а після 4-х років перебування на селі вся родина переїжджає в 1895 р. до Львова. О. др. Петро Франц дістає становище катехита ІV гімназії, де працював до смерті (помер раптово в 1914 р.).

Як родина Крип'якевичів переїхала до Львова, батько о. Петро Франц купив парцелю – 4 морги саду в с. Кудерявцях біля Милятина (Львівська область) і побудував там хату. Тоді родина ошаджувала, перейшла на майже дарове помешкання. Літом вся родина їздила на канікули в с. Кудерявці. Від 1914 р. після смерті батька о. др. Петра Франца в селі літом постійно перебувала тільки мама Олена Крип'якевич, а що починалася Перша світова війна, то там майже рік перебував Іван Крип'якевич з дружиною Марією. Пізніше там постійно мешкали, крім мами Олени, ще тіточна сестра о. Петра Франца і батько Марії Крип'якевич, дідуцько Сидорович.

Іван Крип'якевич після закінчення університету у Львові працював у гімназіях в Рогатині, Львові, Жовкві, знову у Львові, а потому в університеті і в Академії Наук у Львові, а мій батько Лев Крип'якевич працював в гімназіях в Коломиї,

Станіславові, Сокалі, а від 1919 р. гімназійним професором греки, латини, української мови в місті Бережани Тернопільської області.

Перед Другою світовою війною, за Польщі, і в час війни Іван Крип'якевич з дружиною і двома синами літом відпочивав у с. Кудерявцях, а мій батько і вся наша родина (батько, мама, я і брат Нестор) їздила на ціле літо в село Переволочна, тепер Буського району на Львівщині до мого діда по матері о. Івана Березинського, де він мав парохію. Ми, звичайно, потягом з Бережан їхали до Львова, вступали до стрійка Івана, а потім зі Львова їхали до станції Ожидів, 12 км від Переволочної. Тоді Іван Крип'якевич з родиною мешкали в будинку по вул. Домагалічів, тепер Акад. Павлова, бічна вул. Кохановського (Маяковського), тепер Левицького. Пам'ятаю перший раз, як ми приїхали (я мала тоді 6–7 років), все здалося мені після Бережан величне і парадове – ми піднімалися на 4-й поверх до їхнього помешкання по чистеньких мозаїчних сходах, а саме помешкання було просторе з високими стелями, гарними кімнатами. Навіть повітря, мені запам'яталося, якесь приємне, свіже. Мене і брата Неся (Нестора) зразу повели до лазнички мити руки. Ми на-швидко повитирали руки в рушник, а стрійко Іван з усміхом попробував наші руки і завернув нас назад, сказав краще повитирати руки. От і така дрібничка запам'яталася до сьогодні. Все інше так чітко не пам'ятаю. У них було ідеально чисто, затишно і тихо. Тоді там жила теж родина Мудрих, сестри Марії Крип'якевич. Нас привітно приймали. Та ще пам'ятаю і від того часу за-своїла таке правило, як стрійко Іван, видно, вдень приліг спати, нам дітям казали бути тихо. Тоді, як ми були у Львові, син Івана Крип'якевича Роман (Ромо) повів мене і брата подивитися на дитячий майданчик, який був недалеко їхнього дому, де були драбинки, альтанки, пісочниці і ін., і я була в захопленні від цього виду, такого в Бережанах не було.

Дуже добре пам'ятаю, як ми, діти, з батьком у 1937 р. їздили з Бережан до Кудерявець, всі з роверами (тато, я і брат), а мої стриєчні брати Роман і Богдан були там теж з роверами. Ми їздили по стоптаному пасовиську. Відпочивали там тоді тиждень або два. З того часу маю світлини, які краще зберігають пам'ять. Зі Львова приїздив до Кудерявець Іван Крип'якевич, але постійно тут не був.

Перед самою війною, в січні 1939 р., померла моя мама. На похорон з'їхалася мамина родина, приїздили теж мій Дідо і Бабця з с. Переволочної та стрійко Іван зі Львова. В 1942 р. трагічно загинув мій братчик Несьо (розбирав бомбу).

В 1944 р., коли до Бережан наближався фронт, я залишилася сама в помешканні, бо мій батько поїхав у відрядження до Львова, а раптово вночі, після сильного бомбардування, Бережани “освободили” радянські війська. Дуже скоро мене викликали до КГБ, питалися, де батько, а я сказала так, як було. Мені було тоді 16 років і мене не арештували, а до помешкання підселили чужих людей, цілу родину столяра з жінкою і доньками, моїми ровесницями. У жовтні я поступила в 10-й клас Бережанської СШ і до літа 1945 р. мешкала разом з ними і мене годувала нова господиня, а що вони мали родину на селі, то з харчами було краще, як перед тим, за німців.

У липні 1945 р. я збрала одну валізку і клунок з постілля, в гарний погідний день сіла на відкриту вантажну машину, вибралася їхати до Львова поступати на політехніку. Це легко сказати “сіла”, а в дійсності тоді багато людей пхалося до цієї

машини і мені через голови інших подали мій клунок. В цей час було важко добратися до Львова, бо залізнична колія Бережани–Львів була зруйнована. Тоді їхали ми до Львова вантажною машиною два дні, по дорозі ще й ночували у чужих людей.

У Львові я заїхала до стрийка Івана Крип'якевича. Я вже знала їхню нову адресу з листа. Під час війни на будинок на вул. Домагалічів, де мешкали Крип'якевичі, впала бомба, частково зруйнувала (всі тоді були в пивниці) і після цього родина перенеслася на вул. Миколая, бічна Академічної, а потому на вул. Острозького, 7. Це будинок двоповерховий з мансардою. На мансардному поверсі мешкала власниця дому п. Горбачевська.

По дерев'яних, трохи рипучих але чистеньких, сходах, я дійшла на другий поверх. Мене зустріла стриянка Марія Крип'якевич, дуже здивувалася, бо я не попереджувала про свій приїзд. Помешкання було невелике 3-кімнатне, затишне. Кожна кімната мала окремих вхід з коридору-передпокою. Зразу наліво був кабінет стрийка, далі кухня з балконом на подвір'я, справа був вхід у маленьку кімнату, де тоді проживав брат стриянки, вуйко Геньо, а даліше вітальня-спальня стриянки з окремим входом у лазничку (ванну кімнату). Коридор був досить вузький, закінчувався туалетом.

За якийсь час прийшов стрийко Іван. Пам'ятаю першу тоді розмову з стрийком в кімнаті. Він запитався мене, що я думаю робити у Львові і з чого жити. Це були тяжкі повоєнні часи. Я розповіла, що хочу поступати на політехніку, на архітектуру і маю золотий годинник своєї мами (старий, старосвітський на ланцюжку) і думаю його продати. А за скільки продаси, поцікавився стрийко, я сказала, що думаю – за 750 рублів (до тепер цей годинник є в мене). Ще сказала, що, може, допоможе мені мій дідо Іван Березинський з с. Переволочної (тоді він був уже там сам).

В цей час сини Івана Крип'якевича Роман і Богдан були у Відні, де вчилися, і потрапили до радянської армії, та скоро мали їх демобілізувати, і вони збиралися приїхати додому. Мешкати у Крип'якевичів не було місця, то я спочатку 2 місяці жила в гуртожитку Політехнічного інституту на вул. Тереси, тепер Невського, але харчувалася весь час у них.

Потім стриянка знайшла мені помешкання – кімнату у п. Чапельської, що жила в будинку, що навпроти їхнього будинку на вул. Піскової, 25. І там я мешкала ще з двома товаришками з Бережан всі 5 років від 1945 р. до 1950 р., як вчилася на політехніці, та весь час харчувалася у стрийка Івана, приходила на сніданки, обіди, вечері.

Як я поступала на політехніку, на вступних іспитах з креслення (викладач Кернякевич) і ще з якогось предмету мене запиталися, хто є для мене Іван Крип'якевич, і коли довідалися, що це брат мого батька, то віднесли до мене з більшою увагою, і я відчула, що стрийко відомий у Львові.

Часто в помешканні, як приходила на обіди, вечері, я бачила стрийка Івана. Він все був погідно настроєний, спокійний, хоч були важкі часи, переслідування за минулі історичні праці, примусові виїзди до Києва. Пам'ятаю теж, як присвоювали Іванові Крип'якевичу звання члена-кореспондента Академії Наук, а потім Академіка. Про це я довідувалася від стриянки. Тоді були, крім політичних переслідувань, і інші біди, хвороба сина Богдана (тоді казали Гайне-Медіна), яка прикувала його до ліжка. А починалося це ніби невинно. Одного вечора приходжу з політехніки,

а стриянка Марія мені каже: “Будь дуже тихо, бо Даня дуже болить голова”. Приходжу на другий день на сніданок, а мені кажуть, що велика біда – у Даня відняло одну ногу. А на третій день відняло і другу ногу, а далі і руку. Крутилося по помешканні багато лікарів. В цей час якраз недавно появився лік пеніцилін. Почали колоти пеніцилін і руку та частково ногу врятували, зупинили процес паралічу.

Тоді ми всі дуже переживали. Я дотепер дивуюся, як підступна, страшна хвороба так безжалісно, з таким страшним наслідком заатакувала такого спокійного, врівноваженого, доброго хлопця, який на все мав час, ніколи себе не перевантажував заняттями, ніколи не ішов пізно спати. Він тоді вчився в університеті на хімічному факультеті. Богдан дуже мужньо терпів наслідки своєї недуги, мав велику силу волі і лагідне, добре серце. Через якийсь час закінчив з відзнакою університет, потім захистив кандидатську дисертацію, а згодом і докторську.

Іван Крип'якевич мав свою кімнату, де була гарна бібліотека. В цілому помешканні і у нього в кімнаті все був ідеальний порядок. На столі у Івана Крип'якевича все було до ладу і небагато, що я можу тепер більше оцінити, бо у мене завжди різного багату на столі (щоб не забути), хоч я не науковець, а пенсіонер-архітектор. Іван Крип'якевич навчив мене, як треба поводитись зі старими архівними матеріалами, як перегортати сторінки. Часом ділився своїми міркуваннями про історичні події і що важко бути істориком, коли міняється влада і є різні вимоги до висвітлення історичних фактів. Пам'ятаю прохід зі стрійком по Високому Замку і цікаві розповіді про виникнення Високого Замку і пов'язані з ним історичні події.

Після закінчення політехніки (архітектури) я зі своїм чоловіком Володимиром Лукомським, теж архітектором, поїхали за скеруванням в Івано-Франківськ, тоді Станіславів, працювати, де живу і до сьогодні. Як ми вже працювали, я листувалася з Марією Крип'якевич, дружиною Івана і зі стрієчними братами, часом стрійко дописував кілька слів. Одну фразу пам'ятаю: “Люцинді, Вальдемарові і Олафові сердечні поздоровлення”.

В перші роки по переїзді до Івано-Франківська були труднощі з купуванням продуктів, дещо легше можна було купити у Львові, а дещо в Івано-Франківську. Нам стриянка у Львові купувала цукор, каву, какао, а від нас ми передавали м'ясо, кишки і ін. Часом ми приїздили до Львова, тоді в них дома робили родинні світлини (мій чоловік робив фотографії) і тому ці події краще запам'яталися. Бувало ходили на проходи на Кайзервальд – Шевченківський гай.

Іван Крип'якевич часто ходив сам в Шевченківський гай, збирав польові квіти, дарував дружині Марії. Лікуючий лікар колись казав, що має сильне серце, але підступна хвороба гіпертонія, видимо, не ефективно лікована, або зовнішні фактори (мав три інсульти) дала дожити тільки до 81-річного віку.

Дізнавшись про смерть стрійка Івана, я з чоловіком приїхала на похорон. Іван Крип'якевич лежав у труні у своїй кімнаті-кабінеті. Біля нього мінялася почесна вартя різних знайомих, науковців. Прибитий смертю батька (недавно померла теж мати) син Богдан-Петро сидів у своїй кімнаті, а його брат Роман час від часу приходив і розказував, хто прийшов на похорон.

Похорон був дуже велелюдний. Дерев'яну ясну труну, накриту вишиваним рушником з прибитим хрестом (в ті часи !) несли від дому на вул. Острозьких до Личаківського цвинтаря. На цвинтарі було багато прощальних промов. За кілька

років пізніше Івана Крип'якевича перепоховали в більш достойне місце, біля самої алеї недалеко входу на цвинтар. Там спорудили пам'ятник з великої брили чорного граніту, в цій брилі є вглублення – ніша, де стоїть старинний воїн з шоломом на голові. Воїн виконаний в металі. Автор проекту пам'ятника – архітектор Лариса Скорик.

В пам'яті у мене залишилось багато гарних моментів з різних зустрічей і розмов з Іваном Крип'якевичем – мудрою, зрівноваженою, доброю, лагідною людиною. Дякуючи щасливій долі, Іван Крип'якевич, живучи в такі небезпечні воєнні і міжвоєнні часи, в несприятливих для історика умовах, зумів своєю невсипущою працею плідно прислужитися Україні.

24 лютого 2008 р.

Лев Крип'якевич. 29.05.1935

Лукія Лукомська, Лев Крип'якевич. Львів, 1944 р.

Лев Крип'якевич у гімназичному класі. Світлина Лукії Крип'якевич

Сидять зліва: Іван Крип'якевич, Марія Крип'якевич, Петро Богдан Крип'якевич.
Стоять: Лукія Крип'якевич-Лукомська, Катерина Яремчук, Володимир Лукомський.
1951 р.